

RAZVOJ SAMOIZOBRAŽEVALNE KULTURE V DRUŽBOSLOVJU

*dr. Alojzija
Židan
docentka na
Fakulteti za
družbene vede*

Sprotno spremljanje družboslovnih informacij

Zakaj je aktualno obravnavanje razvoja učenčeve samoizobraževalne kulture v družboslovju? Smiselnost obravnave te tematike pogojuje več pomembnih dejavnikov. Naj poudarimo le nekatere, in sicer tiste, ki so morebiti najbolj bistveni.

Samoizobraževanje pomeni sestavino ustvarjalnega dopolnjevanja človekove osebnosti. Spreminjanje družbenih razmer nenehno zahteva od človeka pridobivanje novega znanja. Prav novo znanje mu omogoča, da se je zmožen učinkovito prilagajati. Za izobraževalno-educativne družboslovne vsebine je značilno, da se zelo hitro spreminjajo, vsebujejo izredni življenjski dinamizem (Židan, 1993, 34).

Nekatere družboslovne vsebine so (seveda le razmeroma) bolj konstantne, trajnejše narave. Poimenujmo jih kar strateške. Druge pa so bolj fluidne, spremenljive. To so družboslovne vsebine, ki so rezultat sprotnega družbenega življenja. Spoznavanje strateških in fluidnih družboslovnih vsebin je za učeči se subjekt smiselno le, če ga te spodbujajo tudi k samoizobraževanju oziroma če prispevajo tudi k razvoju njegove samoizobraževalne pluralne kulture.

Učitelj družboslovja mora navajati učenca na samoizobraževanje. Privzgojiti mu mora takšen temelj, čeprav institucionalni, samoizobraževanja, ki bo učencu omogočalo nadaljnje, bolj poglobljeno razumevanje družboslovne tematike. Samoizobraževanje lahko krepí tudi učenčevo občutljivost za zaznavanje in ocenjevanje družbenih problemov, zakonitosti, procesov.

O čem bomo govorili v pričujočem prispevku? O tem, čemu izobraževati učenca v druž-

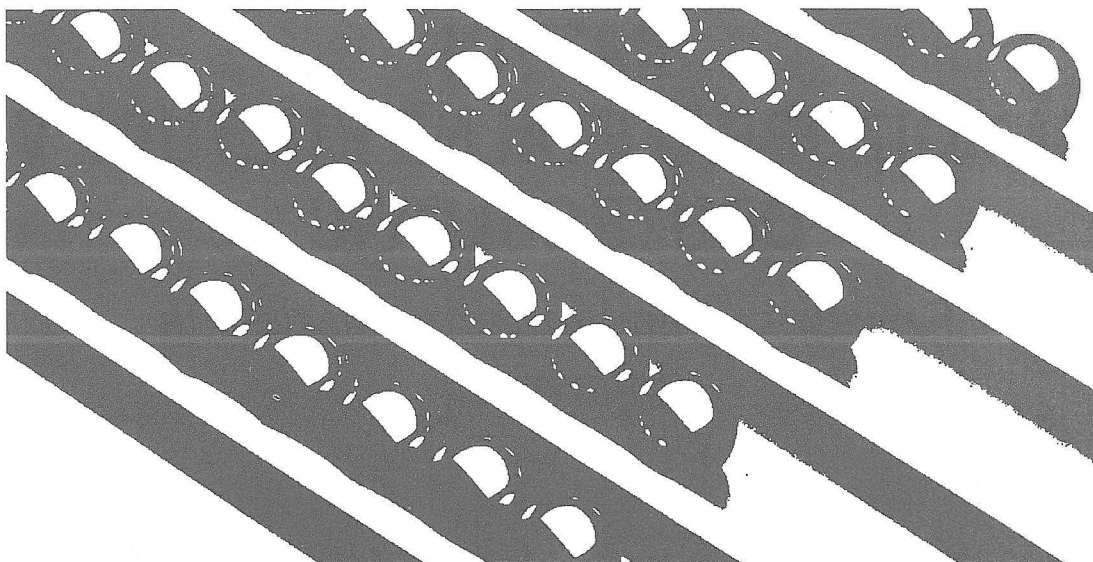
boslovju. Nekaj besed bomo namenili tudi didaktizaciji tega, nadvse pomembnega in izrazito aktualnega vprašanja.

ČEMU SAMOIZOBRAŽEVATI UČENCA V DRUŽBOSLOVJU?

Odgovor na postavljeno vprašanje je lahko sestavljen iz več utemeljitvenih segmentov. Med njimi je zelo pomemben tisti, ki ga imenujemo kar kot nujno uresničevanje zahteve: navajanje učenca na stalno spremljanje tiska.

Danes namenjajo tudi izobraževalno-educativni sistemi samoizobraževanju učeče se osebe zelo veliko pozornost. Njihovo vodilo »Vse manj predavati in vse več samoizobraževati« postaja pri izvajanju pedagoškega procesa čedalje bolj aktivno. Omenjeno vodilo bo moralo bolj uresničevati tudi področje specialne didaktike. Še posebej družboslovna. Tudi ta mora (bo v prihodnje mora) čedalje bolj konkretno nakazovati mogoče uporabne poti za uresničevanje vodila: »Predavati le toliko, da se z njim lahko učeča se oseba samoizobražuje!«

Ta zlasti vsebuje (je »prinašalec«) fluidne, sprotne družboslovne informacije za učenca. Takšne pluralne informacije mora ta stalno spremljati, osmišljati, vrednotiti. Te lahko zelo različno vplivajo na razvoj učenčeve osebnosti. Le institucionalno navajanje učenca na sprotno spremljanje tiska bo v njem razvilo potrebo po njenem stalnem zadovoljevanju. Kajti le v dejanskem želenem in uresničevanem samoizobraževanju lahko dobi šolsko družboslovno znanje svojo resnično življenjsko moč oziroma le tako se lahko preobrazi institucionalno vodeno samoizobraževanje na družboslovnem področju v novo kvaliteto, ki pomeni življenjsko uresničevano, avtentično,

resnično želeno družboslovno samoizobraževanje.

Pravkar opozorjenemu segmentu je smiselno dodati tudi segment, ki ga imenujemo samoizobraževanje učenca za sprotno spremljanje množičnih občil. Danes je vpliv pluralne medijske vzgoje zelo velik. Seveda se postavlja vprašanje, kakšna je njegova kvaliteta. Družboslovne, pluralne medijske vsebine, ki jih namreč vsak dan ponujajo številna občila tudi učencu, niso vedno kakovostne. Za spoznanje kakovosti je potrebno učenčevo samoizobraževalno prizadevanje.

V kompleksnem pedagoškem procesu družboslovnih predmetnih področij je treba učenca usposabljanje za spoznavanje medijske kakovosti. Učenec mora spoznati manipulativno in ustvarjalno moč množičnih občil. Skratka to, da lahko množična občila ustvarjalno razvijajo njegovo osebnost ali pa z njo tudi manipulirajo. Pluralne vsebine množičnih občil lahko učenca zaradi svoje izrazite neusklajenosti tudi zbegajo.

Na to je opozoril že oče permanentnega izobraževanja Paul Legrand. Danes je uresničevanje zahtev Komenskega v družboslovju zaradi njegove izjemne dinamizacije še posebej aktualno.

Učenca je treba tudi izobraževati za stalno spremljanje družboslovnih revij, časopisov. Skratka za to, da si bo pridobil tudi tovrstno samoizobraževalno kulturo. In tudi za to, da bo postal stalni obiskovalec družbo-

slovnih čitalnic in knjižnic na posameznih ustanovah.

Vse to so le nekatere samoizobraževalne poti, ki naj bi jih učenec že začel spoznavati v pedagoškem procesu družboslovja, da jih bo v svojem življenju lahko večkrat sam resnično prehodil. Prehoditi pa jih bo moral, če bo želel, da bi bilo njegovo življenje boljše, kakovostnejše. Seveda mora spoznavanje takšnih mogočih samoizobraževalnih poti pri vsakem učencu potekati sistematično in postopoma.

Vsi opisani segmenti sestavljajo celoto. To pomeni, da spozna vsak učenec kot individuum preproste in zapletene dele te samoizobraževalne celote enkratno. Prav zaradi navedenega dejstva mora namenjati učitelj družboslovja izjemno pozornost tudi tako imenovani samoizobraževalni didaktizaciji. Skratka temu, da bo vsak učenec, čeprav v institucionalnem družboslovnem samoizobraževanju, razvijal svoj tako imenovani edinstveni samoizobraževalni slog. V njem lahko seveda učitelj nenehno ugotavlja, kako vsak učenec spozna samega sebe, svojo osebnost, kako ambiciozno si oblikuje svoj odnos do nje, kako razvija njeno avtonomnost in sploh svojo osebnost, edinstveno življenjsko samoizobraževalno filozofijo.

DIDAKTIZACIJA URESNIČEVANJA KULTURE SAMOIZOBRAŽEVANJA V DRUŽBOSLOVJU

Učiteljevo izvajanje tako imenovane družboslovne samoizobraževalne didaktizacije je vedno zelo zahtevno, toda ustvarjalno opravilo, ker je vsak učenec za institucionalno družbo-

Komensky je že v 17. stoletju opozarjal, da se mora človek v življenju nenehno samoizobraževati.

slovno samoizobraževanje drugače motiviran. Ima drugačno, potrebno predznanje, interese, odnos, učni stil, kognitivni stil itd. In tudi zato, ker »mladi v šoli čutijo, da se kosajo z veliko zunanjo silo. Šolski sistem in šola sta nekaj zunanjega, močnejšega od njih in njihovega domačega okolja. Zato imajo občutek, da se zahtevam šole lahko samo vdajo in jih po najboljših močeh uresničujejo. Strah pred neuspehom in strah pred avtoriteto le občasno izpodrivajo tudi svetlejši trenutki.« (Krajnc, 1994, 22)

Vsak didaktični pristop, tudi samoizobraževalni, mora biti strokoven in ustvarjalen. In kot tak je lahko za učitelja družboslovja vedno izziv, ki ga je treba zadovoljevati individualizirano, prožno.

Na vprašanje, kateri konkretni didaktični pristopi lahko koristijo učitelju družboslovja pri izvajanju tako imenovane samoizobraževalne didaktizacije, lahko odgovorimo: prav vsi, ki jih uporablja na svojem didaktičnem področju za izvajanje kompleksnega pedagoškega procesa. Vsak didaktični pristop je in mora biti tudi v funkciji posameznikovega samoizobraževanja. Vsak samoizobraževalni didaktični pristop, njegova uporaba, je seveda situacijsko pogojena.

Učitelj družboslovja naj bo razredni in akcijski raziskovalec. Glede na to je še posebej aktualna misel didaktikov, ki menijo, da so danes pomembni le tisti didaktični pristopi, ki učencem omogočajo učno samostojnost, inovativnost, sodelovanje, osvajanje kulture, samoizobraževanje. Takšni didaktični pristopi pa so lahko po svoji naravi, če so seveda izvedeni resnično strokovno, bolj ali manj kar vsi.

SKLEPNE MISLI

V pričujočem prispevku opozarjamo na zelo velik pomen, ki ga ima v sodobni postindustrijski informacijski družbi razvoj učenčevega samoizobraževanja v družboslovju za celovit razvoj njegove osebnosti. Vsako družboslovno izobraževanje mora tudi biti v funkciji razvoja učenčevega samoizobraževanja. Samo tako je lahko resnično celovito.

Družboslovno samoizobraževanje mora biti antropocentrično. Torej usmerjeno k posamezniku, k njegovemu razvoju.

Naj sklenem razmišljanje z mislijo: »Številna znamenja kažejo na upadanje hierarhije v izobraževanju: pri tem gre za spremembe v odnosih med poglavitnimi akterji v samih izobraževalnih institucijah in tudi za širjenje samoizobraževanja. Nekdanje povsem določno razločevanje nadrejene (aktivne) in podrejene (pasivne) vloge ter prevladovanje enosmerne komunikacije, značilne za tako imenovano frontalno poučevanje, se umika in prepušča mesto vse večji raznovrstnosti fleksibilnejših izobraževalnih oblik, v katerih je bolj ali manj odpravljena delitev na subjekt in objekt proučevanja. V sodobno zasnovanem šolanju odraslih se delež predavateljskega pouka zmanjšuje, predavanja so večinoma

Le tisti učitelj družboslovja, ki se sam nenehno izobražuje, si pridobiva kakovostno samoizobraževalno kulturo, lahko tudi kakovostno izobražuje svoje učence. In le učenci, ki se znajo (se bodo v prihodnosti še posebej znali) samoizobraževati, lahko izobražujejo tudi osebe, s katerimi stopajo v zapletena komunikacijska, interakcijska razmerja.

uvod v samostojno delo, večja se vloga svetovanja, medtem ko se usmerja udeležence na samostojno delo doma.« (Mlinar, 1994, 96)

Samoizobraževanje je moč. Je sredstvo za doseganje kakovosti. To moč pa morata nenehno čutiti učitelj in učenec. Še posebej učenec mora začutiti njen izredno velik pomen. Kako vse opisano doseči, nenehno preučuje družboslovna specialna didaktika. Prav ta pa bi morala v prihodnosti popularizirati življenjsko moč družboslovne stroke.

LITERATURA

- Erčulj, J. 1996. Učeca se organizacija – teorija in praksa. Vzgoja in izobraževanje, 5, str. 6–12.
- Gardner, H. 1995. Razsežnosti uma. Teorija o več inteligencah. Ljubljana: Tangram.
- Glöckel, H. 1992. Vom Unterricht. Bad: Heilbrunn/obb.
- Krajnc, A. 1994. Življenje v šoli, študentom na pot. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Mlinar, Z. 1994. Individualizacija in globalizacija v prostoru. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Schilling, J. 1982. Didaktik, Methodik der Sozialpädagogik. Berlin: Neuwied, Kriftel.
- Visokošolsko izobraževanje odraslih. 1995. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
- Židan, A. 1993. Dinamično učenje v družboslovju, Ljubljana. Zavod RS za šolstvo in šport.